

Hagyományos papírkészítés és könyvkötészet az Óbudai Egyetemen

Dr. Koltai László, Prokai Piroska

A hagyományos papírkészítés közel kétezer éves múltra tekint vissza. Tudásunk szerint először Kínában készítették papírt Ho Ti császár uralkodása alatt. Egy Krisztus után 105-ből fennmaradt írásos emlék igazolja, hogy az uralkodó egyik magas rangú hivatalnok, Caj Lun beadvánnyal fordult a császárhoz, hogy egy újfajta anyagot, a papírt használják íráshordozóként a hivatalos bürokráciában a drága selyem vagy a nehéz bambusztábla helyett. A beadvány tartalmazza a papírkészítés módját is. A császár elfogadta a javaslatot, és elrendelte a papírkészítés elterjesztését. A papírkészítés ezután különböző fejlődési szakaszokon ment keresztül földrajzi elterjedésével párhuzamosan. A korai kelet-ázsiai időszak után az arab kultúra részeként fejlődött tovább, kiszélesítve a lapképzéshez használható alapanyagokat. Európában a 13. században már működtek úgynevezett zúzóműves papírmalmok, melyeket a 17. századtól a hollandi-malmos üzemek váltottak fel. A papírkészítés időszaka a folyamatos üzemű papírgép 1799-es feltalálásával zárult, ettől kezdve beszélünk a papírgyártás időszakáról.

A korabeli technológiák mesterfogásainak megőrzését, ápolását és továbbadását – az elődökhöz

hasonlóan – a fehérmíves szakma mai képviselői is fontosnak tartják. Ezt a célt tartottuk szem előtt mi is, amikor három évvel ezelőtt elindítottuk a könnyűipari mérnökképzéshez kapcsolódó Papírműveltség című tárgyat. A szabadon választható kurzus azóta is népszerű az Óbudai Egyetem Rejtő Sándor Könnyűipari és Környezetmérnöki kar hallgatóinak körében.

A GYAKORLATOK CÉLJA, FELÉPÍTÉSE

A tárgy oktatásának célja, hogy a hallgatók a gyakorlatban is megismerkedhessenek a hagyományos papírkészítés és a kézi könyvkötészet lépéseivel, eszközeivel, valamint egyéb hagyományos „fehérmíves” munkákkal. A foglalkozásokon szó esik a papírkészítés történetéről, valamint az első papírgépek kialakulásáról, fejlődéséről. A hallgatók megismerik a papíripar hagyományos nyersanyagait, a rostanyagok őrlését, valamint a kézi papírméretítéshez alkalmazott papírméretítő szita használatát. A munka során a tanulók által kiörlött papírpépből elkészítik az egyrétegű papírokat. Lehetőség nyílik kétrétegű papír méretítésére is, melybe tetszés szerint elhelyezhetik a magukkal hozott szárított, préselt virágokat, használva a kreativitásukat.

A könyvkötészeti gyakorlatokat megelőzi a márványozott előzékpapírok készítése. A márványozás egy Ázsiából származó papírdíszítő művelet, mely arab közvetítéssel jutott el Európába. Az el-

járás lényege, hogy a vízbe különböző színű, zsíros fázisú, megfelelően hígított nyomdafestéket cseppentve, a festék a víz felszínén lebeg, széttérül, sajátos foltszerű mintázatot alkotva. A tetszőleges színek felvitele után különféle eszközökkel (ecset, pálcika) mintázatok alakíthatók ki. Ha a minta elkészült, óvatosan a víz felszínére simítva a papírt – a kész kép rögzíthető a lapra.

A papírivek márványozása során a hallgatók elkészítik azokat a színes papíriveket, melyeket később a könyvkészítésnél felhasználnak előzékként vagy borítóanyagként.

A kötetési munka a kézzel merített papírivek megszáradása után következik, az ívek pontosan illesztett hajtogatásával, majd a könyvtest fűzésével. Tapasztalat szerint, a merített papírok sérülékenysége miatt a közel A4-es ívek csak egyszer kerülnek hajtásra, majd két hajtott ív egymásba dugásával kerül kialakításra a 8 oldalas fél kötetesi ív, mely már könnyen fűzhető.

A hallgatók saját maguk is hajtogathatnak kívánt méretű könyvtesteket. Lehetőség van saját versekből, kedvenc idézetekből meghatározott kilövés alapján íveket nyomtatni, melyek hajtogatás után a kívánt sorrendben tartalmazzák a könyv oldalait. A kialakítani kívánt könyvtesthez 20-22 meghajtott ív szükséges.

A könyv íveinek felfűzését követi a könyvtest összeállítása, a márványozott ívek felhasználásával az előzékelés és a gerincragasztás. Ezután alakítják ki a kívánt – egyenes vagy gömbölyű – könyvgerincet. Végül a borító elkészítésével, majd a könyvtest beakasztásával elkészülnek az egyedi, saját készítésű munkák, amelyeket az egyetem aulájában rendezett kiállításuk után hazavihetnek a hallgatók.

A könyvkészítés mellett a gyakorlatokon lehetőség nyílik még passzpartúra (képkeret), valamint egyéb papírral társított hagyományos csomagolóanyagok (pl. papírtáskák) készítésére is.

